

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi

2015-ci ilin iyun ayının 15-də Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin 95 yaşı tamam olur. İlk addımlarını “Doğma diyarın tədris muzeyi” kimi atmağa başlayan muzeyin bu adına az sonra Azərbaycan Cümhuriyyətinin Parlamentinin İldönümü münasibətilə 1919-cu ildə açılmış, lakin fəaliyyət göstərməyə məcal tapa bilməmiş “İstiqlal” muzeyinin varisi kimi “İstiqlal” adı da əlavə olunur. 1920-ci ilin oktyabr ayının 25-də muzeyin statusu daha da genişləndirilmiş, Xalq Maarif Komissarlığının (XMK) sərencamı ilə ona “Azərbaycan SSR Dövlət Muzeyi” adı verilmişdir. Qeyd olunmalıdır ki, bu dövrdə Azərbaycanda hakimiyyəti ələ keçirmiş İctimai Şura Hökumətinin “kommunist ideologiyası”nı rəhbər tutan “mədəni inqilab” proqramına görə muzeylər maarifləndirici təşkilat funksiyasına yerinə yetirməli, bu zaman, başqa sahələrdə olduğu kimi, “partiya rəhbərliyi” prinsipini əsas tutmalı, partiyanın direktivləri, onun qərar və göstərişləri ilə istiqamətlənməli idilər.

Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığının (XMK) kollegiyası hələ 1920-ci ilin iyun ayının 14-də məktəbdənkənar təhsil şöbəsinə açmaqla kütlələrin mədəni səviyyəsini yüksəltməyi, onların siyasi-kommunist tərbiyəsini, biliyə olan marağını artırmağı və s. əsas məqsəd edib. Bu şöbənin nəzdində başqa seksiyalarla yanaşı, Muzey-ekskursiya (Muzekskurs) yarımşöbəsinin yaradılması ilə Azərbaycanda muzey quruculuğunun özülü qoyuldu. İlk dövlət muzeyi özünün ilk addımlarını məhz həmin qurum tərkibində və bilavasitə onun rəhbərliyi altında 1920-ci ilin iyulun 1-dən yerləşdiyi Hacı Zeynalabdin Tağıyev sarayında atmağa başladı. 1921-ci ilin fevralında Muzekskursu XMK-da bu vaxtdək fəaliyyət göstərən Ali Məktəb Şöbəsinin yerinə açılmış Akademik Şöbənin tərkibindəki Muzey-arxiv (Muzarxiv) yarımşöbəsi əvəz etdi. Bu yarımşöbə Dövlət Muzeyi ilə yanaşı, Dövlət Arxivini, Qədim Abidələrin və İncəsənətin Mühafizə Komissiyasını da özündə birləşdirirdi. Bütün bu müəssisələr o vaxtlar “Yoldaş Davud Hüseynov adına Elm Sarayı” adını almış Tağıyev mülkündə yerləşdirilmişdi.

1921-ci ilin mayında Muzey Azərbaycanın sovetləşməsinin birinci İldönümünə həsr olunmuş yubiley sergisinin açılışı ilə ilk tamaşaçılarını qəbul etdi. Azərbaycanda ilk demokratik respublikanın devrildiği, sovet sosialist sisteminin hakimiyyətə gəldiyi zaman kəsində yaradılmış dövlət muzeyinin fəaliyyətinin ilk onilləri sovet totalitar rejiminin qaydalarına uyğunlaşdırılırdı. Yeni ideoloji məfkurənin tələblərinə uyğun gəlməyən məqamların, o cümlədən bu məqamları yaradan şəxslərin aradan götürülməsi prosesi başlamışdı. Hələ 20-ci illərin ikinci yarısında, yeni muzeyin təşkilindən bir neçə il sonra, yeni qurulmuş İctimai Şura cəmiyyətdə baş verən ciddi yeniləşdirmələr Azərbaycan tarixinin tədqiqi və bununla bərabər təbliği yönünün dəyişməsinə tələb etdi. Həmin kommunist-bolşevik partiyaşındakı müxalifətçi trotskiçi blokuna qarşı mübarizə hər sahədə olduğu kimi tarixin öyrənilməsinə və təbliğində də “problemlərin” olduğunu “üzə çıxartdı”. Sovet totalitar rejiminin ideoloji hökmləri ölkənin ictimai-siyasi həyatına, xalqın mədəni inkişafına mənfi təsir göstərirdi kimi Azərbaycan tarixini, eləcə də xalqın tarixinin əyani güzgüsü olan muzeyi də “mədəni inqilabın aleti”nə, ideologiyasının ifadəçisinə çevirdi. 1928-ci ildə muzeydə artıq 5 ildən bəri uğurlu fəaliyyət göstərən, muzey üçün çox işlər görən istedadlı alim —Davud Şərifov direktor vəzifəsində uzaqlaşdırıldı. Muzeyin yeni təyin olunmuş erməni müdiri keçmiş “İstiqlal” muzeyində qalma, eləcə də muzey işçilərinin böyük zəhmətə əldə etdikləri digər mühüm və qiymətli eksponatların (Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayraqları, Parlamentin materialları, İstiqlal bəyannaməsinin əsl və s.) Moskvada açılan İnkilab Muzeyinə göndərilməsi sərencamını verdi. Bu və bunun kimi tədbirlər müstəqil Xalq Cümhuriyyəti tarixinin uzun illər yaddaşları sənənini gücləndirmiş, xalqın əhəmiyyətini “üstünlüklərinin” cəmiyyətin üzvlərinə aşılmasını nəzərdə tutan xüsusi sərencam qəbul edildi. Bu sərencama görə, məktəblərdə, tarixi tədqiqat müəssisələrində, eləcə də muzeylərdə görülən

işlər, həyata keçirilən tədbirlər tarixin marksist dərkinə təmin etməli idi. Tarixin tədrisinə və təbliğinə artırılan bu diqqət yeni tipli tarix və tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin yaranması ilə müşayiət olundu. Azərbaycan Dövlət Muzeyi tarixin ideologiyalaşdığı bu dövrdə Xalq Komissarları Şurasının 1936-cı il 31 mart tarixli, muzeyin yenidən qurulmasına həsr olunan qərarı ilə Azərbaycan Tarixi Muzeyinə çevrildi. Elə həmin ildən muzey yenidən təşkil olunmuş İttifaq Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialının tərkibinə daxil edildi.

Beləliklə, yeni sistem tarixi profil müzayələr şəbəkəsinə genişləndirdi, muzeylərin sovet təbliğat mexanizminə çevrilməsini, onlardan bir rüpo kimi istifadə edilməsinə daha da gücləndirdi. Bununla belə, muzeyin elmi-tədqiqat sahəsində qazandığı uğurlar vətən tariximizə dair biliklərin zənginləşməsinə, yeni məqamların açılmasına təkan verdi. Məhz buna görə Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin 95 illik fəaliyyəti haqqında danışarkən tez-tez “birinci” və “ilk dəfə” sözlərindən istifadə etmək lazım gəlir. Belə ki, 1925-ci ildən başlayaraq 60-ci illərədək —arxeoloji işlərin aparılması EA-nın Tarix İnstitutuna həvalə ediləndək, respublikanın arxeoloji mərkəzi olan Tarix Muzeyi arxeoloqlar Davud Şərifov, Yevgeni Paxomov, İshaq Cəfərzadə, Mövsüm Salamov, Saleh Qaziyev, Məmmədli Hüseynov və başqalarının rəhbərliyi ilə Xocalıda, Naxçıvanda, Qəbələdə, Gəncədə, Xarabə Gilanda, Örençalada, Mingəçevirdə və başqa yerlərdə aparılan qazıntılarla Azərbaycan ərazisinin qədim maddi-mədəniyyət abidələrinin elmi baxımdan öyrənilməsinin əsasını qoydu. Məhz bu ekspedisiyalar, eləcə də Muzeyin təşkil etdiyi etnoqrafik səfərlər zamanı əldə olunan və bu gün muzeyin fondlarında qorunan material ekspozisiyanı, o cümlədən muzey kolleksiyasının zənginləşdirdi, neçə-neçə kitab və dissertasiya üçün mənbə rolu oynadı.

Muzeyin 1936-cı ildən başlayaraq fəaliyyət istiqamətinin dəyişməsi bu vaxtdək onun tərkibində olan Təbiət, Ateizm və din, Ədəbiyyat, İncəsənət bölmələrinin öz fondları və işçiləri ilə birlikdə ayrılaraq müstəqil qurum olmaları ilə nəticələndi (muzeydə 20-ci illərdə bir şöbə kimi fəaliyyət göstərən “Teatr” bölməsi isə artıq 1934-cü ildən şöbə müdiri Ağakərim Şərifovun başlığı etdiyi müstəqil Teatr Muzeyinə çevrilmişdi). 1935-1940-cı illərdə sosializmin təbliği “aləti”nə çevrilən Azərbaycan Tarixi Muzeyində (1938-1939-cu illərdə o həftə Azərbaycan Xalqlarının Tarixi Muzeyi adlandırıldı) Sovet Azərbaycanını tərənnüm edən sərgilər təşkil olundu. Elə həmin illərdə, Muzeyin filialı olan Şirvanşahlar sarayında açılmış və XVI-XVII əsrlər Azərbaycan tarixinə həsr olunmuş sərgi də sinfi mübarizə —əsasən zəhmətkeş kəndlilərin feodallara qarşı mübarizəsini təbliğ edirdi.

30-cu illərin sonu-40-cu illərin əvvəlində baş verən kütləvi repressiya və müharibə əlmlərin və muzey işçilərinin sıralarını seyrəldi. Akademiyanın ayrı-ayrı institutlarında struktur dəyişiklikləri edildi. Hətta 1941-ci ildə, bu vaxtdək müstəqil qurum olan Tarix Muzeyi öz fəaliyyətini yeni təşkil olunmuş Tarix, Dil və Ədəbiyyat İstititutunda Muzey şöbəsi adı ilə davam etdirdi. 1943-cü ildən Azərbaycan Tarixi Muzeyi SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialının qərarı ilə Rəyasət Heyətinin nəzdində müstəqil vahid qurum kimi təsdiq edildi. 1945-ci ildə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının yaradılması ilə əlaqədar Azərbaycan Tarixi Muzeyi Akademiyanın İctimai Elmlər Bölməsinin tərkibində elmi-tədqiqat idarəsi kimi fəaliyyətə başladı.

Muzeyin 1940-1953-cü illər fəaliyyəti isə bilavasitə Şirvanşahlar Sarayı ilə bağlı olmuşdur. Belə ki, 1920-ci ildən bəri məşhur sahibkar və maarifpərvər, xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin yaşayış mülkündə yerləşən Muzey həmin illərdə xüsusi hökumət sərencamı ilə içərişəhərə, Şirvanşahlar sarayına köçürülmüşdü. Tağıyev mülkü isə 1953-cü ilə kimi Xalq Komissarları Sovetinə (Nazirlər Sovetinə) verilmişdi. Ekspozisiya sahəsinin daralmasına, II Dünya Müharibəsinin başlaması ilə bağlı işçilərin sayının azalmasına baxmayaraq, muzey bu dövrdə də fəaliyyətdən qalmamış, öz işini Vətənin arxeoloji tədqiqatının gücləndirilməsinə yönəlmişdi. Məhz bu illərdə Muzeyin arxeoloqları (İshaq Cəfərzadə, Yevgeni Paxomov, Saleh Qaziyev, Tamara Qolubkina, Güllü Mustafayeva və b.) Qobustan, Gəncə, Mingəçevir, Qəbələ və b. bu kimi yerlərdə arxeoloji tədqiqat işləri aparmış, lakin buna rəğmən muzey üçün spesifik olan ekspozisiya və fond işləri bir qədər kölgədə qalmışdı. 1953-cü ildə Muzeyin yenidən Tağıyev mülkünə qaytarılması və nəhayət, 1956-cı ilin martında yeni ekspozisiya ilə öz qapılarını tamaşaçıların üzünə açması ilə onun fəaliyyətində yeni səhifə açılır.

Onu da demək lazımdır ki, məhz həmin illərdə Azərbaycanın tarixçi alimləri ümumiləşdirilmiş vətən tarixinin yazılması üzərində işləyirdilər. Respublika Elmlər Akademiyasının struktur vahidi olan Azərbaycan Tarixi Muzeyinin elmi işçiləri də bu istiqamətdə fəaliyyət göstərməklə yanaşı, qədim və zəngin tariximizi muzey ekspozitlarının dili ilə —əyani surətdə təbliğ etmək məqsədilə yeni ekspozisiya yaratmış, müxtəlif mövzularda sərgilər təşkil etmişdilər. Əlbəttə, obyektiv, vahid tarixi konsepsiyanın olmaması tarixi həqiqətləri əks etdirən ekspozisiyanın yaradılmasında da çətinliklər törədirdi. Belə ki, sovet totalitar rejiminin ideologiyasından kənar çıxmaz təhlükəsi tək vətən tarixinin yazılmasına deyil, onun muzey vasitəsilə obyektiv təbliğinə də mane olurdu. Bununla belə, xüsusilə, II Dünya Müharibəsindən sonrakı illərdə, respublikanın arxeoloqlar və etnoqraflarının çoxsaylı ekspedisiyalardan əldə etdikləri zəngin materialın tədqiqi, tarixçi alimlər tərəfindən Azərbaycan tarixinə dair müxtəlifdilliliklərlə zənginləşməsinə, tədqiq edilən dövrlərin mühüm və prinsipl məsələlərinin daha ətraflı və dərin faktlarla zənginləşməsinə və bütün bunların nəticəsi olaraq muzeyin müxtəlif tarixi dövrlərə dair ekspozisiyasının daha da təkmilləşməsinə kömək etdi. Lakin, həm həmin dövrdə, həm də bir qədər sonra —şəxsiyyətə pərəstşin mənfi nəticələrinin aradan qaldırılmasına böyük cəhdlər göstərildi mürekkəb illərdə də, hazır ideoloji qəliblərdən birdən-birə kənar çıxmaz çox çətin, bəlkə də qeyri-mümkün idi. Bununla belə, muzey mövcud olduğu bütün dövrlərdə öz əsas funksiyasını zamanla və imkana uyğun səviyyədə yerinə yetirirdi.

60-cı illərdən başlayaraq muzey bilavasitə arxeoloji ekspedisiyalar təşkil etməyə, yeni bir sahənin — sualtı arxeoloji tədqiqatların mərkəzinə çevrildi. 1968-72-ci illərdə muzeyin əməkdaşları, tarixçi-arxeoloqlar Viktor Kvaçidzenin başçılıq etdiyi qəvvaslar qrupu Xəzər dənizində və sahilyanı ərazidə (Bəndovan I, Bəndovan II, Bilgəh və s.) tədqiqat işləri aparmış, bu gün ekspozisiyada görkəmli yer tutan sualtı arxeoloji materialı aşkar etmiş, su altında qalmış orta əsr yaşayış yerlərinin tapılması və öyrənilməsi işinin əsasını qoymuşlar.

Yarandığı ilk gündən mədəni-maarif və elmi-tədqiqat müəssisəsi kimi fəaliyyətə başlayan bu ilk dövlət muzeyi Azərbaycan xalqının tarixinə əks etdirən maddi sərvətin ekspozisiyası və sərgilərdə nümayişi, təbliği, eləcə də onların toplanması, mühafizəsi, tədqiqi və nəşri ilə məşğul olmuşdur. Muzeyin fondlarında və əksəriyyəti nadir kitablardan ibarət zəngin kitabxanasında 300 mindən artıq maddi abidə qorunur. Bu gün bu kolleksiya tamaşaçıya və tədqiqatçıya ölkəmizin ən qədim dövrdən bu günədək tarixini, xalqımızın keçmişini, məişətini və mədəniyyətini öyrənmək, tariximizlə bağlı istənilən məsələni araşdırmaq imkanı verir.

Muzeydə aparılan elmi-tədqiqat işləri Azərbaycanda tarix elmini inkişaf etdirənlərlə yanaşı, özünün başlıca vəzifəsini yerinə yetirir: muzeyin simasını-onun ekspozisiyasını formalaşdırır. Müxtəlif ekspedisiyaların nəticələri, gərgin axtarışlardan sonra əldə edilən qiymətli arxeoloji, etnoqrafik, numizmatik, sənədi və əşyayi materiallar ekspozisiyada nümayiş etdirilir və xalqımızın özünəməxsus çoxəsrlik mədəniyyətinə və tarixinə şəhadətlik edir.

Muzeydə hazırda 11 fondla yanaşı, 6 elmi şöbə, o cümlədən arxeologiya, etnoqrafiya və numizmatika elmi-fond şöbələri, bərpə laboratoriyası və kitabxana fəaliyyət göstərir.

Muzeydə hazırda 11 fondla yanaşı, 6 elmi şöbə, o cümlədən arxeologiya, etnoqrafiya və numizmatika elmi-fond şöbələri, bərpə laboratoriyası və kitabxana fəaliyyət göstərir.

Muzeydə hazırda 11 fondla yanaşı, 6 elmi şöbə, o cümlədən arxeologiya, etnoqrafiya və numizmatika elmi-fond şöbələri, bərpə laboratoriyası və kitabxana fəaliyyət göstərir.

2007-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin birbaşa təşəbbüsü ilə dünya standartları səviyyəsində təmir və bərpə olunan muzeydə Azərbaycan tarixinin ən qədim dövrlərdən 1920-ci ilədək tarixini əks etdirən yeni ekspozisiya qurulmuşdur. Muzeyin 9 zalında onun yerləşdiyi binanın sahibi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin xatirə muzeyi də fəaliyyət göstərir. Həm ekspozisiya, həm xatirə muzeyindəki material buraya gələn yerli və xarici tamaşaçıların böyük rəğbətini qazanmaqda yanaşı, onları Azərbaycan xalqının keçdiyi tarixi yol, zəngin dövlətçilik ənənələri ilə tanış edir, Azərbaycan (Atropatena, Axdərbadaqın) adlı dövlətimizin ilk dəfə 2400 il bundan əvvəl təşəkkül tapdığına təsdiqləyir.

Tarix Muzeyinin təşəkkülü və inkişafı, onun iri tədqiqat müəssisəsinə, respublikada muzeyşünaslığın mərkəzinə və mühüm mədəni-maarif ocağına çevrilməsi, ekspozisiya və çoxsaylı sərgilərin yaradılması, material axtarışı və fondların formalaşması, elmi işlərin nəşri və kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar 90 ildən artıqdır ki, öz fəaliyyətini muzeylə bağlayan bir neçə tarixçilər nəslinin fədakar əməyi, bacarıq və istedadının nəticəsidir. Məhz bu alimlər muzeyin kolleksiyasının zəngin materialını müxtəlif illərdə nəşr etdikləri onlarca kitab, buklet, kataloq, albom və məqalələr vasitəsilə daha geniş oxucu kütləsinə çatdırmış və təbliğ etmişlər. “Azərbaycan Tarixi Muzeyi” adı ilə 2001-ci ildən başlayaraq hər il nəşr olunan elmi toplu Muzeyin hələ ötən əsrin 50-ci illərindən çıxan və burada aparılan elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrini həsr olunan elmi məqalələr toplusunun davamıdır. “Maestro Niyazi”, “Azərbaycan generalları”, “Elmin qızı fondu”, “Azərbaycan bayraqları”, “Antropomorfi fiqurlar”, “Azərbaycan müdafiə silahları”, “Mirzə Fətəli Axundzadə-200”, “Xursidbanu Nəvəvan-180”, “Şirvanın bədii metalı”, “Əziz Əliyev”, “Bakının teatr həyatı”, “Qarabağ xalqaları”, “Bakı, Quba, Şirvan xalqaları”, “Azərbaycan şüfəsinin mis qabları”, “Azərbaycanda kağız pul nişanları və qiymətli kağızlar”, “Azərbaycanda arxeoloji qızıl və gümüş əşyaları” kataloqları, “Azərbaycan Tarixi Muzeyi”, “Azərbaycanda dövlətçilik və onun rəmzləri”, “Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin kolleksiyasının inciləri”, “H.Z.Tağıyev” kitab alomları, “Azərbaycan numizmatikası”, “Azərbaycanda muzey işinin tarixindən”, “H.Z.Tağıyevin qız məktəbinin tarixindən”, “Naxçıvan-əbrədlərin monqollaradək”, “Onlar Belarus uğrunda döyüşüblər”, “Müasirləri H.Z.Tağıyev haqqında” kitabları və neçə-neçə belə əsərlər muzeyşünas alimlərimizin əməyinin məhsuludur.

Bütün fəaliyyəti ərzində dünyanın müxtəlif muzeyləri ilə əməkdaşlıq edən, sərgilərdə, toplantı və forumlarda iştirak edən Tarixi Muzeyi müstəqillik illərində də bu ənənəni davam etdirmiş, Rusiya, Türkiyə, ABŞ, Almaniyada, Çin, Norveç, Vatikan, Çexiya və b. ölkələrlə əlaqələr qurmuş, Rusiyanın Dövlət Tarix Muzeyində video-filmlə (2005), Norveçdə (2007), Almaniyada (2008), Vatikanda (2012), Çexiyanın Ostrava (2012-2013) və Praqa (2014-2015) şəhərlərində, eləcə də respublikanın şəhərlərində (Gəncə və s.) sərgilərlə çıxış etmişdir. Muzeyin elmi əməkdaşları (N.Vəlixanlı, Ə.Rəcəbli, N.Əliyeva, M.Zeynalova, F.Cəbarov, S.Əhmədov, N.Quluzadə, G.Abdulova, Ə.Əliyeva, A.Rüstəmbəyova, S.Həmmədova, A.Məmmədova, F.Ağayev, P.Gözülov və b.) Norveçdə, Rusiyada, Türkiyədə, Suriyada, İsraildə, Dubayda, Macarıstanda, İtaliyada, Fransada, İspaniyada, Avstriyada, Belarussda, Ukraynada, Özbəkistanda, Yaponiyada, Çində, Polşada, Almaniyada, Vatikanda, Çexiyada, Hindistan-

da, Serbiyada, Albaniyada, Makedoniya, Misirdə və başqa ölkələrdə keçirilən konfrans, forum və simpoziumlarda məruzələrlə iştirak etmişlər.

2005-ci ildən “milli” statusunu almış Azərbaycan Tarixi Muzeyi bu gün ölkə prezidentinin qayğısı ilə respublikanın çox mühüm elmi-mədəni ocağına çevrilmişdir. Onun dəfələrlə, hər dəfə köklü dəyişikliklərlə məruz qalan ekspozisiyası həm nümayiş olunan zəngin materialına görə, həm də elmi-texniki təchizatına görə dünyanın ən tanınmış muzeylərinin ekspozisiyası səviyyəsindədir.

Bu gün muzeyin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini tarix elminin son illərdə əldə etdiyi uğurlara və muzeyşünaslığın dünya təcrübəsi ilə təsdiq olunan müasir prinsiplərinə əsaslanaraq ekspozisiyanın qurulması, onun daim zənginləşdirilərkə təkmilləşdirilməsi təşkil edir. “Azərbaycan: 2020 Gələcəyə baxış” inkişaf konsepsiyasında göstərilirdi kimi milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasına, milli tariximizin, mədəniyyətimizin və dilimizin obyektiv və əsaslı konseptual tədqiqinə yönəldilmiş araşdırmalar ölkənin sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişafına uyğun prioritet elmi istiqamət olaraq qəbul edilmişdir. Bundan irəli gələrək, Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi bu yaxın illərdə öz fəaliyyətini bir sıra əsas konseptual istiqamətlərdə qurmaq niyyətindədir. Hər şeydən əvvəl xalqımızın çoxəsrlik tarixi inkişaf mərhələlərinin müstəqillik və müasir inkişaf dövrünün tələblərinə uyğun tədqiq və təbliğ olunması, nümayişi və mühafizəsi; davamlı

inkişaf strategiyası əsasında dövlət muzey siyasətini formalaşdırmaqla yanaşı, həyata keçirilməsində iştirak; muzey işində yeni prinsiplərin və texnologiyaların tətbiqi; muzeyimizin cəmiyyətin tələblərinə uyğun müasir, ölkənin əsas və baş muzeyi, informasiya və turist mərkəzi kimi yeni imicinin yaradılması; muzeydə yeni ekspozisiyaların və sərgilərin təşkili, stasionar ekspozisiyanın daim təkmilləşdirilməsi, cəmiyyətin tələbatına uyğun müasir servis infrastrukturunun yaradılması; əlbəttə ki, muzey fondlarının daim yeni materiallarla təchiz olunması, onların mühafizəsinin və təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə müasir infrastrukturun təşkili; dünya muzeyləri ilə əməkdaşlıq mübadiləsinin aparılması, qarşılıqlı sərgilərin, kütləvi-mədəni tədbirlərin təşkili; Azərbaycan xalqının tarixinin və mədəniyyətinin təbliği məqsədilə xarici dillərdə kitab-albom, kataloq və bukletlərin nəşri, elektron vəsaitlərin hazırlanması, beynəlxalq muzey layihələrində iştirak; tarixi dair biliklərin kütləvi informasiya vasitələri ilə geniş kütlələr arasında təbliğ olunması; dövlətin əsaslı investisiyalar hesabına muzey ekspozitlarının bərpası və konservasiyası işinin, muzey fondlarının yeni materialla zənginləşdirilməsi məqsədilə satınalma fəaliyyətinin gücləndirilməsi; Azərbaycan tarixinə dair muzey materiallarının tədqiqi, nəşri, və s. və i.a.

Tarix Muzeyinin əsas vəzifələrindən biri də tarixi həqiqətin muzeydə qorunan maddi sərvətlər vasitəsilə təqdim və təsdiq olunmasıdır. Tariximizin, mədəniyyətimizin qorunub saxlanması üçün isə mütləq tarixçi, arxeoloq və etnoqraflarımızdan, eləcə də yorulmaq bilməyən muzey işçilərimizin böyük zəhmət və məhəbbətə töplədiqləri eksponatlar qayğı və mütləq sevgi ilə mühafizə edilməlidir. Son illər müstəqil ölkəmizdə dövlət səviyyəsində həyata keçirilən mədəniyyət siyasəti milli irsimizin qorunması sahəsində uğurlu addımların atılmasına səbəb olmuşdur. Bu siyasətə bariz nümunəsi kimi respublikanın ən mühüm muzeylərinin təmir və bərpasını, onların dünya standartları səviyyəsində təminatını, yeni muzey binalarının

tikilməsini, tarix və ədəbiyyat muzeylərinin milli status təqdim edilməsini, tarixi məmarlıq abidələrimizin bərpə və konservasiya edilməsi üçün sərencamlar verilməsini və s. göstərmək olar.

Azərbaycan Prezidentinin xüsusi sərencamı ilə onun Əhliyyət Fondundan, Nazirlər Kabinetinin İnvestisiya Fondundan respublikanın ilk muzeyi olan Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinə eksponatların alınması və restavrasiyası üçün 2008-2009-cu, eləcə də 2011-ci illərdə hər dəfə bir milyon manat vəsait ayrılması tarixi əhəmiyyət daşıyan, heç bir qiymətlə ölçüyə gəlməyən bir çox sənət nümunəsini xalqa qaytarırdı; bu vəsaitə 6851 yeni eksponat alınmış, 6532 eksponat bərpə və restavrasiya oluna-rıq ikinci həyatını yaşamağa başlamışdır. Dövlətin, dövlət başçısının böyük əhəmiyyətə malik bu əvəzsiz dəstəyinin dəyərini yüksək qiymətləndirən muzey cəmiyyət qarşısında hesabət məqsədilə 2010-2012-ci illərdə yeni alınmış və bərpə olunmuş həmin eksponatlardan “Muzey ekspozitlarının ikinci həyatı” adlı iki sərgi təşkil etmiş, “Mədəni irsin qorunmasında Muzeylərin fəaliyyəti və problemləri” mövzusunda elmi-praktiki seminar keçirmişdir.

Muzeyin həyatında dəfələrlə, çox vaxt köklü sürətdə dəyişikliklərə məruz qalan, hər il təkmilləşdirilən ekspozisiya ilə yanaşı, müxtəlif mövzularda həsr olunmuş sərgilər də xüsusi yer tutur. Əgər Sovet hakimiyyəti illərində təşkil edilən sərgilər əsasən sosialist cəmiyyətinin, onun uğurlarını tərənnüm edirdisə, müstəqillik illərindəki sərgilərdə Azərbaycan tarixinin ən mühüm məqamlarına həsr olunmuşdur. 1992-ci ildə, Tarix Muzeyi, yaranmış yeni şəraitdə, birinci Azərbaycan Respublikasının-Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixinə həsr olunmuş stasionar sərgi təşkil etdi. Bö-yük ictimai rezonansa malik bu və bundan sonrakı illərdə nümayiş etdirilən sərgilər minlərlə tamaşaçını muzeyə cəlb etdi.

Üçüncü minillik muzeyin zəngin silah kolleksiyası sergisinin açılması ilə qədəm qoydu. Daha sonra Naxçıvanın 75 illiyinə, Azərbaycanda yaşayan Avropa yəhudilərinə, müstəqilliyimizin 10 illik yubileyinə, görkəmli bəstəkar və dirijor Niyazinin 90 illiyinə, dünya Azərbaycanlılarının I qurultayına, ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsinə, Xocalı və 20 Yanvar soyqırımına həsr edilmiş tematik sərgilər tamaşaçıların tərəfindən böyük rəğbətə qarşılandı. 2010-2013-cü illərdə muzeydə hər il 6 sərgi keçir-məklə cəmi 24 sərgi təşkil olunmuş, 5 beynəlxalq, 4 respublika səviyyəli elmi konfranslar, eləcə də yeni çap olunmuş kitabların təqdimatları, seminarlar və s. keçirilmişdir.

Bütün bu sadalanan illər muzey əməkdaşlarının gərgin, axtarışlarla dolu fəaliyyət nəticəsində əmələ gəlir.

Muzeyin 90 illiyi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 16 mart 2010-cu il tarixli sərencamı ilə dövlət səviyyəsində qeyd edilmiş, ona həsr olunan tədbirlər 1-3 noyabr tarixlərində “Muzeylər və mədəni irs” beynəlxalq konfransı və noyabrın 24-də keçirilən təntənəli mərasimlə başa çatdırılmışdır. Böyük uğurla keçən konfrans və təntənəli mərasimdə ölkəmizin dövlət, elm, mədəniyyət xadimləri ilə yanaşı Rusiya, Türkiyə, İran, Misir, Gürcüstan, Ukrayna, Qəter, Suriya, Belarussiya, Özbəkistan, Qazaxıstan, Macarıstan, Norveç və b. yerlərdən gəlmiş nümayəndələr iştirak etmiş, konfrans münasibətilə təşkil edilmiş “Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin inciləri” sergisinin açılışında olmuşlar. Həmin günlərdə Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin 22 nəfər əməkdaşı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərencamı ilə “Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına və “Tərəqqi” medalına layiq görülmüş, 30 nəfər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəxri Fərmanı ilə təltif olunmuş, muzeyin direktoru “Şöhrət” ordeninə layiq görülmüşdür.

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi 95 il ərzində olduğu kimi, bu gün də ölkəmizdə həm tarixi tədqiqatların aparıldığı, həm də xalqımızın maddi sərvətlərinin qorunduğu mühüm elm və mədəniyyət müəssisəsi kimi fəaliyyətini uğurla davam etdirir.

Nailya VƏLİXANLI, AMEA Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin direktoru, akademik.